

PROPOZYCJA POPRAWKI

do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw

(druk sejmowy nr 759)

W art. 1, wprowadzającym zmiany w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2024 r. poz. 750, 854 i 1473), uwzględnić dodatkowo następujące zmiany:

1) w art. 44b:

a) ust. 5 pkt 5 otrzymuje brzmienie:

„5) dostarczanie rodzicom niepełnoletnich uczniów i nauczycielom informacji o postępach i trudnościach w nauce i zachowaniu ucznia oraz o szczególnych uzdolnieniach ucznia;”;

b) ust. 6 pkt 7 otrzymuje brzmienie:

„7) w przypadku niepełnoletnich uczniów – ustalanie warunków i sposobu przekazywania rodzicom informacji o postępach i trudnościach w nauce i zachowaniu ucznia oraz o szczególnych uzdolnieniach ucznia.”;

c) ust. 8 po wyrażeniu „informują uczniów” dodaje się przecinek, a następujące po nim wyrazy „oraz ich rodziców” zastępuje się słowami:

„a w przypadku niepełnoletnich uczniów – także ich rodziców”;

d) ust. 9 po wyrażeniu „informuje uczniów” dodaje się przecinek, a następujące po nim wyrazy „oraz ich rodziców” zastępuje się słowami:

„a w przypadku niepełnoletnich uczniów – także ich rodziców”;

2) w art. 44e:

a) ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Oceny są jawne dla ucznia, a w przypadku niepełnoletniego ucznia – także dla jego rodziców.”;

b) ust. 4 otrzymuje brzmienie:

„4. Sprawdzone i ocenione pisemne prace ucznia są udostępniane uczniowi, a w przypadku niepełnoletniego uczniów – także jego rodzicom.”;

c) ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. Na wniosek ucznia, a w przypadku niepełnoletniego ucznia – na wniosek ucznia lub jego rodziców, dokumentacja dotycząca:

1) egzaminu klasyfikacyjnego, o którym mowa w art. 44k ust. 2 i 3, a także w art. 37 ust. 4, art. 115 ust. 3 i art. 164 ust. 3 i 4 ustawy – Prawo oświatowe,

2) egzaminu poprawkowego, o którym mowa w art. 44m ust. 1,

3) zastrzeżeń, o których mowa w art. 44n,

4) oceniania ucznia, inna niż wymieniona w pkt 1–3

– jest udostępniana do wglądu odpowiednio temu uczniowi lub jego rodzicom.”;

3) w art. 44g ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Przed rocznym klasyfikacyjnym zebraniem rady pedagogicznej nauczyciele prowadzący poszczególne zajęcia edukacyjne oraz wychowawca oddziału informują ucznia, a w przypadku niepełnoletniego ucznia – także jego rodziców, o przewidywanych dla niego rocznych ocenach klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych i przewidywanej rocznej ocenie klasyfikacyjnej zachowania, w terminie i formie określonych w statucie szkoły.”;

4) w art. 44l ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Egzamin klasyfikacyjny przeprowadza się nie później niż w dniu poprzedzającym dzień zakończenia rocznych zajęć dydaktyczno-wychowawczych. Termin egzaminu klasyfikacyjnego uzgadnia się z uczniem, a przypadku niepełnoletniego ucznia – także z jego rodzicami.”;

5) w art. 44n:

a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Uczeń, a w przypadku niepełnoletniego ucznia – także jego rodzice, mogą zgłosić zastrzeżenia do dyrektora szkoły, jeżeli uznają, że roczna ocena klasyfikacyjna z zajęć edukacyjnych lub roczna ocena klasyfikacyjna zachowania zostały ustalone niezgodnie z przepisami dotyczącymi trybu ustalania tych ocen.”;

b) ust. 6 otrzymuje brzmienie:

„6. Uczeń, który z przyczyn usprawiedliwionych nie przystąpił do sprawdzianu, o którym mowa w ust. 4 pkt 1, w wyznaczonym terminie, może przystąpić do niego w dodatkowym terminie wyznaczonym przez dyrektora szkoły w uzgodnieniu z uczniem, a w przypadku niepełnoletniego ucznia – także z jego rodzicami.”;

6) w art. 44zd:

a) ust. 5a pkt 5 otrzymuje brzmienie:

„5) dostarczanie rodzicom niepełnoletnich uczniów i nauczycielom informacji o postępach i trudnościach w nauce i zachowaniu ucznia oraz o szczególnych uzdolnieniach ucznia;”:

b) ust. 5b pkt 7 otrzymuje brzmienie:

„7) w przypadku niepełnoletnich uczniów – ustalanie warunków i sposobu przekazywania rodzicom informacji o postępach i trudnościach w nauce i zachowaniu ucznia oraz o szczególnych uzdolnieniach ucznia.”:

c) ust. 6 po wyrażeniu „informują uczniów” dodaje się przecinek, a następujące po nim wyrazy „oraz ich rodziców” zastępuje się słowami:

„a w przypadku niepełnoletnich uczniów – także ich rodziców”:

d) ust. 7 po wyrażeniu „informuje uczniów” dodaje się przecinek, a następujące po nim wyrazy „oraz ich rodziców” zastępuje się słowami:

„a w przypadku niepełnoletnich uczniów – także ich rodziców”;

e) ust. 8 otrzymuje brzmienie:

„8. Na początku każdego roku szkolnego dyrektor szkoły artystycznej realizującej wyłącznie kształcenie artystyczne informuje uczniów, a w przypadku niepełnoletnich uczniów – także ich rodziców, a w artystycznej szkole policealnej – uczniów, o konsekwencjach otrzymania negatywnej rocznej oceny klasyfikacyjnej z obowiązkowych zajęć edukacyjnych artystycznych.”;

7) w art. 44zda:

a) ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Oceny są jawne dla ucznia, a w przypadku niepełnoletniego ucznia – także dla jego rodziców. W artystycznej szkole policealnej oceny są jawne dla ucznia.”;

b) ust. 4 otrzymuje brzmienie:

„4. Sprawdzone i ocenione pisemne prace ucznia są udostępniane uczniowi, a w przypadku niepełnoletniego ucznia – także jego rodzicom. W artystycznej szkole policealnej sprawdzone i ocenione pisemne prace ucznia są udostępniane uczniowi”;

c) ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. Na wniosek ucznia, a w przypadku niepełnoletniego ucznia – na wniosek ucznia lub jego rodziców, dokumentacja dotycząca:

- 1) egzaminu klasyfikacyjnego, o którym mowa egzaminu klasyfikacyjnego, o którym mowa w art. 44zia ust. 2 i 3, a także w art. 37 ust. 4 i art. 115 ust. 3 ustawy – Prawo oświatowe,
- 2) egzaminu poprawkowego, o którym mowa w art. 44zk ust. 1,
- 3) zastrzeżeń, o których mowa w art. 44zla,
- 4) oceniania ucznia, inna niż wymieniona w pkt 1–3

– jest udostępniana do wglądu odpowiednio temu uczniowi lub jego rodzicom.”;

8) art. 44zf w ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Przed rocznym klasyfikacyjnym zebraniem rady pedagogicznej nauczyciele prowadzący poszczególne zajęcia edukacyjne oraz wychowawca oddziału informują ucznia, a w przypadku niepełnoletniego ucznia – także jego rodziców, o przewidywanych dla niego rocznych ocenach klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych i przewidywanej rocznej ocenie klasyfikacyjnej zachowania, w terminie i formie określonych w statucie szkoły artystycznej.”;

9) art. 44zib w ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Egzamin klasyfikacyjny przeprowadza się nie później niż w dniu poprzedzającym dzień zakończenia rocznych, a w artystycznej szkole policealnej – semestralnych, zajęć dydaktyczno-wychowawczych. Termin egzaminu klasyfikacyjnego uzgadnia się z

uczniem, a w przypadku niepełnoletniego ucznia – także z jego rodzicami, a w artystycznej szkole policealnej – z uczniem.”;

10) art. 44 zła:

a) w ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Uczeń, a w przypadku niepełnoletniego ucznia – także jego rodzice, mogą zgłosić zastrzeżenia do dyrektora szkoły artystycznej, jeżeli uznają, że roczna ocena klasyfikacyjna z zajęć edukacyjnych lub roczna ocena klasyfikacyjna zachowania zostały ustalone niezgodnie z przepisami dotyczącymi trybu ustalania tych ocen.”;

b) w ust. 6 otrzymuje brzmienie:

„6. Uczeń, który z przyczyn usprawiedliwionych nie przystąpił do sprawdzianu, o którym mowa w ust. 4 pkt 1, w wyznaczonym terminie, może przystąpić do niego w dodatkowym terminie wyznaczonym przez dyrektora szkoły artystycznej w uzgodnieniu z uczniem, a w przypadku niepełnoletniego ucznia – także z jego rodzicami, a w artystycznej szkole policealnej – w uzgodnieniu z uczniem.”.

UZASADNIENIE

1. Wstęp

Przedłożona poprawka ma na celu zmienić przepisy rozdziału 3a ustawy o systemie oświaty „Ocenianie, klasyfikowanie i promowanie uczniów w szkołach publicznych” (dalej: u.s.o.) w ten sposób, aby zapewniały one ochronę praw uczniów pełnoletnich w zakresie przetwarzania ich danych osobowych i prawa do prywatności. Niniejsza regulacja ponadto **ujednolica przepisy** w zakresie oceniania, klasyfikowania i promowania stosowane względem uczniów do analogicznych regulacji stosowanych względem słuchaczy szkół dla dorosłych, branżowych szkół II stopnia i szkół policealnych.

2. Obecne uregulowanie

Obecnie obowiązujące przepisy rozdziału 3a ustawy o systemie oświaty ustanawiają w zakresie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz słuchaczy prawo rodziców do informacji, skorelowane z obowiązkami informacyjnymi nauczycieli oraz uprawnienia rodziców do podejmowania pewnych czynności związanych z szeroko pojętym ocenianiem, klasyfikowaniem i promowaniem.

Rodzice uczniów mają prawo do:

- a) informacji o postępach i trudnościach w nauce i zachowaniu ucznia oraz o szczególnych uzdolnieniach ucznia (art. 44b ust. 5 pkt 5 oraz art. 44b ust. 6 pkt 7 u.s.o.);
- b) informacji o wymaganiach edukacyjnych niezbędnych do otrzymania przez ucznia poszczególnych śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych, wynikających z realizowanego przez nauczyciela programu nauczania; sposobach sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów; warunkach i trybie otrzymania wyższej niż przewidywana rocznej oceny klasyfikacyjnej z zajęć edukacyjnych (art. 44b ust. 8 u.s.o.);
- c) informacji o warunkach i sposobie oraz kryteriach oceniania zachowania, a także warunkach i trybie otrzymania wyższej niż przewidywana rocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania (art. 44b ust. 9 u.s.o.);
- d) informacji o ocenach ucznia (art. 44e ust. 2 u.s.o.);
- e) dostępu do sprawdzonych i ocenionych pisemnych prac ucznia (art. 44e ust. 4 u.s.o.);
- f) informacji o przewidywanych dla ucznia rocznych ocenach klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych i przewidywanej rocznej ocenie klasyfikacyjnej zachowania (art. 44g ust. 1 u.s.o.);

a ponadto rodzice uczniów mają uprawnienia do:

- g) wnioskowania o dokumentację dotyczącą egzaminu klasyfikacyjnego, egzaminu poprawkowego, zastrzeżeń do rocznej oceny klasyfikacyjnej, o których mowa w art. 44n u.s.o. oraz o pozostałą dokumentację dotyczącą oceniania ucznia (art. 44e ust. 5 u.s.o.);
- h) uzgadniania terminu egzaminu klasyfikacyjnego (art. 44l ust. 2 u.s.o.);
- i) zgłaszania zastrzeżeń do dyrektora szkoły w przypadku uznania, że roczna ocena klasyfikacyjna z zajęć edukacyjnych lub roczna ocena klasyfikacyjna zachowania zostały ustalone niezgodnie z przepisami dotyczącymi trybu ustalania tych ocen (art. 44n ust. 1 i 6 u.s.o.).

Analogiczne rozwiązania przewidziano w odniesieniu do uczniów szkół artystycznych, z tym że zostały one uregulowane odrębnie w art. 44zd, art. 44zda, art. 44zf, art. 44zib oraz art. 44 zla u.s.o.

Natomiast w szkołach dla dorosłych, branżowych szkołach II stopnia i szkołach policealnych ocenianie, klasyfikowanie i promowanie słuchaczy odbywa się zgodnie z zasadami

określonymi w art. 44s-44za. Przepisy te przewidują, że tylko rodzice słuchaczy niepełnoletnich mają prawa i uprawnienia, które wymieniono powyżej.

Jak zatem widać, różnica w sposobie uregulowania praw rodziców w zakresie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz słuchaczy polega na tym, że prawa te przysługują rodzicom wszystkich uczniów, w tym pełnoletnich (*lege non distinguente*) oraz rodzicom tylko niepełnoletnich słuchaczy.

3. Wadliwość obecnej regulacji i uzasadnienie konieczności nowelizacji

Przedstawione powyżej zróżnicowanie powoduje, że osoby pełnoletnie kształcące się w szkołach publicznych mają zagwarantowany inny poziom ochrony swoich danych osobowych i prawa do prywatności tylko ze względu na rodzaj szkoły, do której uczęszczają – inne zasady obowiązują w szkołach dla dzieci i młodzieży (przez szkołę dla młodzieży należy rozumieć szkołę, które nie jest szkołą dla dorosłych w myśl art. 4 pkt 29 ustawy – Prawo oświatowe, branżową szkołą II stopnia ani szkołą policealną), a inne w szkołach dla dorosłych, branżowych szkołach II stopnia i szkołach policealnych.

Taka sytuacja stanowi naruszenie konstytucyjnej zasady równości (art. 32 Konstytucji RP), Przyjęte bowiem kryterium różnicujące sytuację prawną pełnoletnich uczniów i pełnoletnich słuchaczy nie jest kryterium relewantnym, uzasadniającym odstępnie od zasady równości. Nie da się bowiem znaleźć racjonalnego uzasadnienia, dla którego osoby pełnoletnie kształcące się w szkołach dla dorosłych, branżowych szkołach II stopnia i szkołach policealnych mają zagwarantowane prawo do prywatności w szerszym zakresie, a osoby pełnoletnie kształcące się w szkołach dla dzieci i młodzieży – już nie.

Ponadto obecna regulacja narusza prawo uczniów pełnoletnich do prywatności (art. 47 Konstytucji RP). Zgodnie z przepisami osoba pełnoletnia uzyskuje pełną zdolność do czynności prawnych, a rodzice tracą władzę rodzicielską nad nią (por. art. 11 Kodeksu cywilnego, art. 92 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego). Od tego momentu osoba taka staje się samodzielną prawnie, sama za siebie odpowiada i sama siebie reprezentuje. Przytoczone powyżej przepisy ustawy o systemie oświaty, których zmianę się proponuje, nie korespondują z tymi regulacjami. Co istotne, należy uznać, że obecne brzmienie przepisów ustawy o systemie oświaty nie respektuje praw osób pełnoletnich do zachowania w poufności ich danych dotyczących kształcenia. Nie może być uzasadnieniem dla ingerencji w to prawo tylko okoliczność uczęszczania przez nich do szkoły dla dzieci i młodzieży. W świetle konstytucyjnych gwarancji ochrony praw i wolności jednostki takie uzasadnienie nie spełnia testu proporcjonalności i

konieczności. Ponadto nie istnieją też żadne racjonalne argumenty przemawiające za tym, aby rodzice uczniów pełnoletnich wnioskowali o dokumentację dotyczącą egzaminów czy składali zastrzeżenia do ocen klasyfikacyjnych. Podkreślić raz jeszcze trzeba, że rodzice pozostają ustawowymi reprezentantami swoich dzieci tylko do czasu osiągnięcia przez nie pełnoletności. Po tym czasie ustaje ich ustawowa legitymacja do występowania w imieniu i na rzecz swoich dzieci.

Co więcej, należy wskazać także, że obecne unormowania ustawy o systemie oświaty nie są zgodne z RODO, gdyż nie zapewniają wymaganego standardu ochrony danych osobowych pełnoletnich osób fizycznych w zakresie dostępu do tych danych osób postronnych (ich rodziców).

Podnieść także należy, że przepisy ustawy o systemie oświaty, które proponuje się w niniejszej poprawce zmienić, stanowią – pośród ogółu przepisów regulujących status uczniów pełnoletnich – wyjątek. Samodzielność prawną i prawo do samostanowienia uczniów pełnoletnich przewidują bowiem np.:

- a) art. 30a ust. 3 pkt 2 ustawy – Prawo oświatowe, który stanowi, że nauczyciele są obowiązani do zachowania w poufności informacji uzyskanych w związku z pełnioną funkcją lub wykonywaną pracą, dotyczących uczniów, chyba że uczeń, a w przypadku ucznia niepełnoletniego jego rodzic, wyrazi zgodę na ujawnienie określonych informacji;
- b) art. 44a ust. 2 ustawy – Prawo oświatowe, który stanowi, że dyrektor szkoły, która korzysta z narzędzia informatycznego, udostępnia uczniowi, a w przypadku ucznia niepełnoletniego – także jego rodzicom identyfikator (login) i hasło dostępu, które umożliwiają rozpoczęcie korzystania przez ucznia i nauczyciela z narzędzia informatycznego;
- c) art. 89 ust. 1 ustawy – Prawo oświatowe, który stanowi, że organ prowadzący jest obowiązany zawiadomić o zamiarze likwidacji szkoły: rodziców uczniów, a w przypadku uczniów pełnoletnich – tych uczniów;
- d) art. 127 ust. 16a ustawy – Prawo oświatowe, który stanowi, że dyrektor szkoły, na wniosek rodziców ucznia, a w przypadku uczniów pełnoletnich – tych uczniów umożliwia uczniowi, który posiada orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania, realizację zajęć indywidualnego nauczania z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość;

- e) § 4 rozporządzenia MEN z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków i trybu udzielania zezwoleń na indywidualny program lub tok nauki oraz organizacji indywidualnego programu lub toku nauki, który stanowi, że z wnioskiem o udzielenie zezwolenia na indywidualny program lub tok nauki mogą wystąpić uczeń, z tym że uczeń niepełnoletni za zgodą rodziców oraz rodzice niepełnoletniego ucznia;
- f) § 4 rozporządzenia MEiN z dnia 1 sierpnia 2022 r. w sprawie egzaminu maturalnego, który stanowi, że opinia rady pedagogicznej jest wydawana na wniosek ucznia, a w przypadku niepełnoletniego ucznia – jego rodziców;
- g) § 5 rozporządzenia MEN z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych, który stanowi, że poradnia wydaje opinię na pisemny wniosek rodzica dziecka albo pełnoletniego ucznia, którego dotyczy opinia.

Na wątpliwości co do obecnych unormowań ustawy o systemie oświaty, objętych niniejszą propozycją poprawki, wskazywał także Rzecznik Praw Obywatelskich w wystąpieniu do Minister Edukacji z 3.04.2024 r., VII.7031.38.2023.AT (https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2024-04/Do_ME_dostep_do_ocen_ucznia_pelnoletniego_03_04_2024.pdf). RPO podnosił: „Przepisy odnoszące się do udzielania rodzicom informacji muszą być zatem jasne. W konsekwencji, w mojej ocenie, powinny one uwzględniać zarówno odmienną sytuację prawną uczniów pełnoletnich, jak i skomplikowane relacje, które mogą mieć miejsce w rodzinie”.

Kwestia dostępu rodziców do informacji związanych z kształceniem ich pełnoletnich dzieci w szkołach była także przedmiotem uwag GIODO, który w wystąpieniu do Minister Edukacji Narodowej z 10.02.2012 r., DOLiS-035-453/12 (<https://archiwum.giodo.gov.pl/pl/1520149/4906>) zwrócił się z prośbą o podjęcie prac legislacyjnych mających na celu przeprowadzenie zmian w zakresie aktów prawnych regulujących kwestię przekazywania rodzicom (opiekunom prawnym) informacji, a w szczególności informacji dotyczących postępów w nauce i trudnościach oraz uzyskiwanych ocen przez uczniów, w tym uczniów pełnoletnich. Wątpliwości w powyższym zakresie GIODO sformułował także w swoich uwagach do projektu ustawy o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw z 8.08.2014 r., DOLiS-0330-267/14/TG/62019 (<https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/231056/231064/231068/dokument129102.pdf>).

Końcowo należy wskazać, że obecne przepisy – co oczywiste – budzą wątpliwości co do ich zgodności z Konstytucją RP, a także prawami podstawowymi i Europejską Konwencją Praw

Człowieka. Powoduje to, że dyrektorzy szkół stają przed koniecznością rozstrzygnięcia wątpliwości w tym zakresie, gdy zwracają się do nich uczniowie pełnoletni, chcący zastrzec swoje oceny czy informacje związane z kształceniem (zob. np. M. Sewastianowicz, *Rodzic może sprawdzić oceny pełnoletniego ucznia*, <https://www.prawo.pl/oswiata/pejnoletni-uczen-a-prawo-do-zastrzezenia-ocen,368172.html>; D. Sjargi, *Czy uczeń pełnoletni powinien móc zastrzec dostęp do swoich ocen?*, [w:] Ł. Korzeniowski (red.), „Prawa ucznia w Polsce. Raport z badań”, <https://raport.sus.org.pl/ebook.pdf>). Prawo obecnie jest niejasne, staje się przyczyną konfliktów i jako takie nie odpowiada standardom demokratycznego państwa prawnego.

Końcowo wskazać należy, że zaproponowane w poprawce zmiany ujednolicają przepisy dotyczące uczniów i ich rodziców z przepisami w zakresie oceniania, klasyfikowania i promowania słuchaczy w szkołach dla dorosłych, branżowych szkołach II stopnia i szkołach policealnych.

Mając na względzie powyższe, konieczne jest pilne dostosowanie przepisów ustawy o systemie oświaty do wymogów Konstytucji RP i RODO w zakresie prawa uczniów pełnoletnich do prywatności i ochrony danych osobowych. Temat ten od wielu lat jest przedmiotem dyskusji i sprzecznych interpretacji prawnych, które należy w końcu rozwiązać.